

Ю. М. Несин

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

ВРАХУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КУРСАНТІВ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті описано основні компоненти підструктури спрямованості особистості, які визначив К. К. Платонов. Приділено основну увагу їх урахуванню під час навчання усного англомовного спілкування курсантів вищих військових навчальних закладів України. Наголошено на необхідності врахування цінностей та мотивів курсантів, ефективності використання ситуацій професійного та морального характеру, униканні виправлення помилок під час продукування усних висловлювань вищого рівня.

Ключові слова: психологічні особливості, курсант, структура особистості, підструктура спрямованості, військовий брифінг, світогляд, самооцінка.

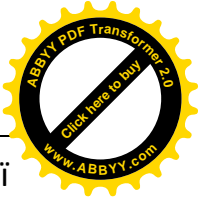
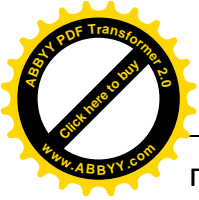
Постановка проблеми. Проблема психологічних особливостей навчання усного англомовного спілкування курсантів набуває дедалі вагомішого значення в контексті розробки ефективної методики навчання усного англомовного спілкування курсантів. Цей факт зумовлює необхідність проаналізувати компоненти структури особистості курсантів третього курсу, для яких у майбутньому буде створюватися наша методика.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема врахування психологічних особливостей курсантів під час навчання англійської мови розглядалася у працях Л. А. Бриткової, І. А. Зимньої стосовно оптимізації виховуючого навчання, у працях В. В. Шарай – щодо активізації пізнавальної діяльності та ін.

Мета статті – описати основні компоненти підструктури спрямованості особистості, які визначив К. К. Платонов, з метою їх урахування під час навчання усного англомовного спілкування курсантів.

Виклад основного матеріалу. З метою врахування психологічних особливостей курсантів дослідимо структуру особистості К. К. Платонова. Розглянемо першу підструктуру – спрямованості, до якої входять переконання, світогляд, інтереси, цілі, ідеали, захоплення, бажання, самооцінка, потреби, цінності курсантів. Від спрямованості залежить ставлення курсанта до військової служби та вивчення іноземної мови.

Одним з елементів спрямованості є потреби, на основі яких під впливом світогляду формуються мотиви [11, 132]. Потреби визначаються вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми (ОПП), конкретними посадовими інструкціями та результатами опитування курсантів та викладачів [11, 31]. Відповідно до потреб створюються навчальні матеріали, оскільки не існує універсального

підручника, який би задовольнив потреби всіх, адже потреби кожної окремої групи курсантів відрізняються. Це спричиняє необхідність кожного викладача розробляти свій «комплект» ресурсних матеріалів, використовуючи, якщо це можливо, матеріал з існуючого підручника чи розробленої методики та адаптуючи автентичні матеріали [11, 35].

До важливих для вивчення іноземної мови (ІМ) компонентів структури особистості курсанта відносять світогляд. Зміст навчання ІМ має світоглядний потенціал, тобто може впливати на світогляд курсантів. Для ефективного навчання курсантів ІМ у процесі навчання іншомовного спілкування слід брати до уваги всі складові світогляду особистості курсанта:

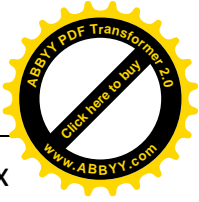
1) пізнавальна – передбачає ознайомлення та узагальнення наукових, професійних знань курсантів, використання у текстах відомостей географічного та історичного характеру, ознайомлення курсантів із соціальними ролями у військових текстах, ознайомлення з культурою поведінки військовослужбовців інших націй;

2) ціннісна – включає ідеали, переконання, вірування і культурні цінності. У процесі навчання ІМ урахування цієї складової здійснюватиметься шляхом опанування військових текстів про захист прав військовослужбовців, справедливість, захист Вітчизни тощо;

3) емоційно-вольова – перетворює знання та цінності на власні погляди, переконання, готовність діяти. Тому навчання ІМ побудоване на засадах відмови від стереотипів, упереджень, бажанні визнати спільні інтереси представників різних культур, гармонійно співіснувати, примиряти інтереси різних сторін, уміти знаходити взаєморозуміння і представляти культуру України в умовах роботи в іншомовному оточенні, повазі різноманітності культур;

4) практична – означає готовність курсанта до певного типу поведінки в конкретних умовах. Методика навчання усного англомовного спілкування курсантів повинна формувати вміння пояснити факти українського устрою армії зарубіжному колезі, виховувати відкритість і толерантність, готовність вивчати культури інших країн [5, 58].

Розвиток особистості залежить від того, які цінності становлять основу її світогляду. Цінності відіграють значну роль у вивченні ІМ, зокрема вони визначають психічну активність курсанта, мету його діяльності. Дослідження вчених довели, що курсанти другого і третього курсів не віддають перевагу цінності «Щасливе сімейне життя», а більше занурюються у навчальну діяльність і віддають перевагу особистісно-професійним цінностям [8; 12]. Опитування курсантів ВІТІ НТУУ «КПІ» також підтвердили домінування особистісно-професійних цінностей у курсантів третього курсу. Актуалізацію

особистісно-професійних цінностей курсантів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) на занятті ІМ можна здійснити шляхом:

1) використання військових текстів, які відображають увесь спектр військово-професійних цінностей майбутніх офіцерів;

2) моделювання військових брифінгів, під час яких курсант ухвалює рішення морального характеру.

Для курсантів третього курсу порівняно з іншими курсами більш важливою є цінність дружби та розвитку і вдосконалення своєї особистості [4, 38; 12, 488]. Згідно за даними І. Г. Блощинського, 90% курсантів виявили бажання і готовність продовжити роботу із самовдосконалення. Крім того, інше опитування курсантів засвідчило, що однією з провідних цінностей курсантів незалежно від курсу є спілкування [4, 38]. Тому завдання викладачів ІМ полягає в забезпеченні комфортної атмосфери у спілкуванні, стимулюванні особистісного та професійного саморозвитку курсантів, урахуванні ціннісних орієнтацій, зокрема:

1) цінності курсанта як окремої особистості, громадянина України. Викладачам ІМ необхідно стимулювати активність, самостійність, ініціативність, увічливість, допомагати подолати надмірну сором'язливість, агресивність, пригніченість, меркантильність, байдужість тощо;

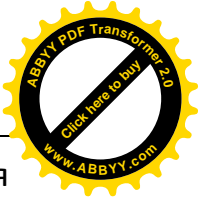
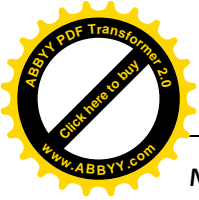
2) цінності курсанта як представника певної професійної групи, у нашому випадку-офіцера (честь офіцера, взаємодопомога, патріотизм, вірність обов'язку та ін.),

3) цінності внутрішньогрупової взаємодії (групи, взводу). Необхідно привчати курсантів до цінностей взаємодопомоги, поваги, пріоритету колективного над особистим тощо.

На занятті ІМ цього можна досягти шляхом спільного пошуку відповідей на запитання, аналізу ухвалених рішень, стимулювання курсантів до правильного рішення, дії, використання ситуацій морального характеру тощо. Дуже важливим є вміння викладача забезпечити позитивне спілкування на занятті ІМ, яке збагачує виховний процес емоційними переживаннями та особистісним змістом.

Ціннісні орієнтації курсантів та мотиваційна сфера тісно пов'язані. Курсанти є суб'єктами навчальної діяльності, їх діяльність передусім відзначається мотивами, які також є складовою структури спрямованості особистості [3]. Мотивація – це причина конкретних дій, яка підштовхує людину до діяльності.

Рівень уявлення студента про професію (адекватне/неадекватне) співвідноситься з рівнем його ставлення до навчання [3, 183]. Для курсантів третього курсу провідне місце посідають мотиви, пов'язані з

майбутньою професією [9, 114; 10, 50]. До умов, за яких формуються професійні мотиви оволодіння іноземною мовою, належать:

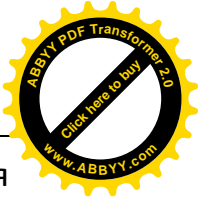
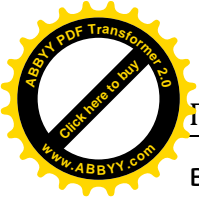
- моделювання великого розмаїття ситуацій майбутньої професійної діяльності,
- поглиблена самоосвіта в межах професійної підготовки та дослідницької діяльності,
- глибоке розкриття особливостей професійної діяльності офіцера від курсу до курсу, реальних труднощів цієї діяльності,
- створення практичної напруженості на занятті з ІМ [2, 18; 9, 107],
- відбір професійно спрямованого матеріалу (зміст повинен задовольняти професійні потреби курсантів).

У межах аналізу психологічних особливостей навчання усного англomовного спілкування курсантів варто розглянути ще один важливий психологічний елемент спрямованості курсантів – самооцінку. Вона регулює поведінку курсантів на занятті, від неї залежить, наскільки курсанти вимогливі до себе. Дослідження А. Хейде довели позитивну кореляцію самооцінки з якістю усного говоріння іноземною мовою. Високий рівень комунікативної компетенції курсантів позитивно впливає на їх самооцінку.

Низка самооцінка ускладнює процес вивчення ІМ, робить курсантів стриманими у спілкуванні. І навпаки, курсантів, які не мають високого рівня комунікативної компетенції, проте хочуть постійно домінувати під час спілкування, потрібно іноді стримувати з метою аналізу їх помилок, адже їх надмірна активність може заважати їм самим виконувати комунікативні завдання.

Основними педагогічними шляхами формування адекватної самооцінки курсантів у процесі навчання іноземної мови є гуманізація взаємовідносин між суб'єктами педагогічного процесу, розвиток їх ініціативи та самостійності, стимулювання їх оцінних суджень та створення ситуацій успіху [1, 10]. Самооцінка курсантів значно залежить від того, як вони ставляться до власних помилок і яким чином викладач коригує їх. Згідно з «Рамковою програмою з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України» не варто виправляти помилки курсантів на етапі продукування, адже це може заважати їх комунікативній та соціальній діяльності, погіршувати самооцінку, проте доцільно негайно виправляти помилки на етапах вивчення мовних норм, під час виконання граматичних, лексичних або фонетичних вправ [7, 16].

Висновки. Таким чином, урахувати компоненти структури спрямованості курсанта на занятті ІМ можна шляхом урахування цінностей та мотивів курсантів, моделювання ситуацій професійного характеру,

використання ситуацій морального характеру, уникання виправлення помилок під час продукування усних висловлювань вищого рівня тощо.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в описі наступних підструктур особистості К. К. Платонова, таких, як досвід, форма відображення та біологічні властивості особистості. Розгляд зазначених підструктур у навчанні ІМ дозволить нам перейти до питання щодо створення комплексу вправ, які враховуватимуть психологічні особливості курсантів.

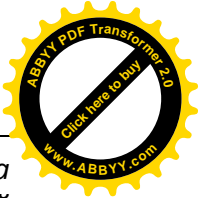
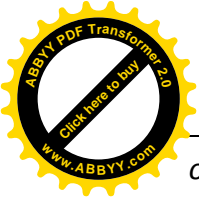
ЛІТЕРАТУРА

1. Блощинський І. Г. Формування самооцінки курсантів вищих військових закладів освіти у процесі навчання іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія» / І. Г. Блощинський. – Хмельницький, 2002. – 19 с.
2. Ваколюк Т. В. Педагогічні умови інтенсивного навчання іноземної мови курсантів-прикордонників (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ваколюк Тетяна Володимирівна. – Хмельницький, 2003. – 220 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И. А. Зимняя. – 2-е изд., доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2005. – 384 с.
4. Капля А. М. Гуманістичне спілкування як невід'ємна складова процесу соціалізації курсанта Вищого навчального закладу МНС України / А. М. Капля // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 165. – С. 37–40
5. Першукова О. О. Європейський досвід навчання іноземних мов як засіб формування світогляду школярів / О. О. Першукова // Наукові записки НДУ ім. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 2. – С. 55–58.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Бакаєва Г. Є., Борисенко О. А., Зуєнок І. І. та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
7. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / [Анеліна С. М., Аззоліні Л. С., Беньямінова Н. Є. та ін.]. – К. : Ленвіт, 2006. – 90 с.
8. Сильвачева В. В. Педагогические условия актуализации личностно-профессиональных ценностей курсантов в образовательном процессе военно-учебных заведений : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / В. В. Сильвачева. – Хабаровск : ХПИ ФСБ России, 2010. – 26 с.
9. Сінкевич С. В. Формування ціннісного ставлення курсантів вищих військових закладів освіти до вивчення іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Сінкевич Сергій Валентинович. – Хмельницький, 2002. – 189 с.
10. Сніцар І. В. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей курсантів у процесі навчання англійській мові : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Сніцар Інна Василівна. – Хмельницький, 2001. – 212 с.
11. Трубникова И. Б. Авторский урок как фактор повышения эффективности обучения курсантов иностранному языку в военном вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Трубникова Ирина Борисовна. – СПб., 2000. – 177 с.
12. Ятчук М. С. Тенденції та динаміка змін особистості курсантів ВНЗ МВС України в період навчання / М. С. Ятчук // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. – К., 2010. – Т. XII. – Ч. 4. – С. 480–491.

РЕЗЮМЕ

Ю. М. Несин. Учет психологических особенностей курсантов в методике преподавания иностранного языка.

В статье описаны основные компоненты подструктуры направленности личности, определенные К. К. Платоновым. Уделено особое внимание их учету при обучении устного англоязычного общения курсантов высших военных

образовательных учреждений Украины. Подчеркивается необходимость учета ценностей и мотивов курсантов, эффективность использования ситуаций профессионального и морального характера, уклонение от исправления ошибок при продуцировании устных высказываний высшего уровня.

Ключевые слова: *психологические особенности, курсант, структура личности, подструктура направленности, военный брифинг, мировоззгляд, самооценка.*

SUMMARY

J. Nesyn. Consideration of psychological peculiarities of cadets while teaching English.

This article describes the main components of orientation substructure of a person defined by K. K. Platonov. The main part of the article refers to consideration of psychological peculiarities of cadets while teaching English. The necessity to take values and motives into account are highlighted as well as efficiency of usage professional and moral situations, and the fact that teacher should avoid correcting cadets at the moment of productive speaking.

Key words: *psychological peculiarities, cadet, structure of personality, orientation substructure, military briefing, outlook, self-appraisal.*

УДК 613.97:159.955.378.17

І. О. Павленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ФУНКЦІЇ ТА КОМПОНЕНТИ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядається проблема формування валеологічного мислення студентів – майбутніх учителів природничих спеціальностей. Визначаються основні функції валеологічного мислення, які допомагають розкрити його сутність, визначитись з розумінням змісту та внутрішньої структури; оскільки саме функції є цілісними властивостями валеологічного мислення.

Ключові слова: *майбутні вчителі, основні функції валеологічного мислення, валеологічне мислення, здоров'язбереження, педагогічне мислення.*

Постановка проблеми. В наш час існує гостра соціальна необхідність в організації освітнього процесу з позицій збереження здоров'я його учасників. Одним із основних його напрямків повинна стати підготовка педагогічних кадрів, здатних вирішувати завдання організації освітнього процесу, орієнтованого на збереження та зміцнення здоров'я всіх учасників освіти. «Реалізація аксеологічної функції освіти передбачає всебічний аналіз впливу навчально-виховного процесу на фізичне, психологічне, духовне здоров'я учня» [3, 203].

Педагогічна освіта покликана забезпечувати формування вчителя, здатного розвивати особистість дитини, зорієнтованого на свій особистий професійний саморозвиток і готового працювати творчо в закладах освіти різних типів. Варто також завжди пам'ятати і глибоко усвідомлювати, що вчитель несе моральну й юридичну відповідальність за збереження життя та здоров'я дітей на час перебування їх в навчальному закладі, піклування про яке покладено на нього суспільством.